

Sposobna i marna časna sestra

S. M. KRESCENCIJA NOVAK

(Trebnje / Slovenija, 28. listopada 1898. – Zrenjanin / Srbija, 20. ožujka 1973.)

Jugokomunisti je nevinu osuđuju na tri godine tamnice s prisilnim radom

► Piše: s. Natalija Palac

S. Krescencija Novak rođena je u Sloveniji te je pripadala slovenskoj provinciji Školskih sestara franjevki. U toj je provinciji završila i svoj zemaljski hod. Međutim, najbolje godine i najveći dio svoga redovničkoga života djelovala je u Hercegovini, u Provinciji sv. obitelji Školskih sestara franjevki. U Mostar je poslana 1921., samo desetak dana nakon završena novicijata. U Hercegovini će ostati sve do 1950. Obavljala je različite važne službe: bila je niz godina učiteljica novakinja, kućna predstojnica u provincijalnoj kući u Mostaru i u sestrijskoj zajednici u Konjicu. Po stručnoj spremi osposobljena je za učiteljicu predškolskoga odgoja pa je radila u sestrijskim dječjim vrtićima u Konjicu i Mostaru.¹

U Hercegovini je s. Krescencija podijelila sudbinu mnogih sestara koje su zatvarane i koje su robijale nakon Drugoga svjetskog rata. Udba u Konjicu uhitila ju je 24. travnja 1948., a istragu je vodilo Javno tužilaštvo u Mostaru. Taj mjesec travanj bio je »bogat« uhićenjima sestara: dva dana prije s. Krescencije, 22. travnja, uhićeno je 15-ak sestara iz provincijalne kuće u Mostaru, a većina njih osuđena je na popravni rad ili na kaznu tamnice s prisilnim radom. U istom mjesecu uhićeno je još osam sestara. Udar novih vlasti na mjesnu Crkvu u Hercegovini najupečatljiviji je izraz našao u uhićenju mostarskoga biskupa don Petra Čule, također

22. travnja, don Mate Nuića i nekoliko franjevaca te nekih civilnih osoba. Određene sestre, a među njima i s. Krescencija, našle su se na istoj optužnici podignutoj protiv biskupa Čule. S. Krescencija je i osuđena u procesu protiv biskupa Čule. Zašto se ona našla na istoj optužnici s biskupom i drugima vidljivo je iz onog

što se stavljalno na teret biskupu Čuli: »Optuženi Čule upotrebljava svoje područno svećenstvo i časne sestre, stvarajući od svoje biskupije, franjevačkih samostana u Mostaru i Širokom Brijegu, kao i od samostana časnih sestara u Mostaru, uporište za naoružanu ustaško – križarsku odmetničku bandu, pružajući joj na taj

¹ Arhiv Mariborske provincije Brezmadežnog spočetja, Ljubljana, Osobni list s. Krescencije Novak.

Kao odgojiteljica u dječjem vrtiću u Konjicu 1942.

način kroz svoj lični autoritet, molitvu, mise, vijesti o političkim događajima, hranu i sanitetski materijal, moralnu i materijalnu pomoć.«²

Na temelju ovakve konstrukcije, između ostalih, optužena je i s. Krescencija, za djela »protiv naroda i države«, počinjena navodno 1945. Ta su djela opisana ovako:

»Kao predstojnica samostana sv. Franje III reda u Mostaru, stavljajući samostan u službu naoružane križarske odmetničke bande, 12 juna 1945 godine, primila u kuhinji samostana odmetnice Halilović Mariju i Jurilj Maricu nagovorivši tom prilikom uz pomoć pomenute Marije i Marice

prisutnu Janju Petric, da kao kršćanka treba da ide u šumu. Ova je to i učinila istoga dana(!) pod uticajem toga nagovora, a kasnije je postala najbolji odmetnički kurir.«³

»Oktobra mjeseca 1945 godine primila u gostinjskoj sobi samostana odmetnicu Petric Janju, primivši od iste pismo upućeno joj od poznatog ustaško-križarskog koljača Stipe Sićaje, zv. Gegana. Prema optužnici, s. Krescencija je na to pismo odgovorila i po spomenutoj kurirki Petric križaru Sićaji poslala nekih sitnica za osobnu higijenu i nešto bombona i čokolade.

Neposredno nakon ovoga, po

istoj Janji Petric, poslala je odmetniku Sićaji paketić injekcija i nešto sanitetskog materijala, a malo kasnije, poslala je »i po treći put po pomenutoj Petric Janji pismo za koljača Sićaju.«⁴

S. Krescencija je samo djelomično priznala djela koja su joj stavljana na teret. No, za sud su dokazi protiv optuženika bili toliko jaki »da poricanje nekih okrivljenika u pogledu pojedinih fakata optužbe, ne može ništa da izmjeni u odnosu na postojanje njihove krivice i odgovornosti.«⁵ Jedan od svjedoka protiv s. Krescencije i drugih u ovom procesu bila je upravo spomenuta Janja Petric.⁶

² ANTE LUBURIĆ – RATKO PERIĆ (prir.), »Za Kraljevstvo Božje – Život i djelo nadbiskupa dra Petra Čule«, Zbornik radova sa Studijskog dana, Mostar 16. lipnja 1990., *Crkva na kamenu*, Mostar 1991., str. 154. – 155.

³ Ove tri osobe – Marija Halilović, Marica Jurilj i Janja Petric – spominju se u optužnicama više osuđenih sestara.

⁴ A. LUBURIĆ – R. PERIĆ (prir.), »Za Kraljevstvo Božje – Život i djelo nadbiskupa dra Petra Čule«, str. 161.

⁵ *Isto*, str. 163. – 164.

⁶ *Isto*, str. 165. Janja Petric bila je zatvorena u isto vrijeme kada i biskup Čule i ostali s njim. No, protiv Janje Petric nije podizana optužnica jer je, prema riječima javnog tužitelja, bila zavedena od biskupa, nekih svećenika i časnih sestara,

Osuđena je na Okružnom sudu u Mostaru 18. srpnja 1948. na tri godine tamnice s prinudnim radom. Dio kazne izdržavala je u Zenici, kamo je dovedena 8. listopada 1948. Nije naznačeno u njezinu kartonu osuđenika kada je premještena u Kazneno-popravni dom za žene u Stocu, gdje je i završila izdržavanje kazne. Vjerojatno je to bilo prije kraja 1949. Od tada žene nisu izdržavale kaznu u Zenici. Krajem 1949. sestre s. Krescencije, Ana Kaštelić, r. Novak, i Marija Novak uputile su molbu za pomilovanje njihove sestre Pred-

sjedništvu Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, ali je ta molba odbijena. Vjerojatno je iza te odbijene upućena molba za pomilovanje na višu instancu. Naime, u karton osuđenika upisano je da je odlukom Prezidija Narodne skupštine FNRJ od 30. prosinca 1949. s. Krescencija oslobođena daljeg izdržavanja kazne. Iz tamnice je izišla 18. siječnja 1950.

U njezinu kartonu osuđenika kao mjesto boravka nakon izlaska iz tamnice naveden je Konjic. Međutim, kad je izišla na slobodu, s. Krescencija nije se imala kamo vratiti – se-

strinska kuća u Konjicu bila je oduzeta, a tamo nije bilo ni sestara. One su pošle na razne strane tražeći krov nad glavom. Nakon izlaska iz tamnice s. Krescencija vratila se u Sloveniju, u svoju provinciju. Dvije je godine radila u Kočevju kao službenica, a od 1952. živjela je u Zrenjaninu, podružnici slovenske provincije gdje je i završila svoj zemaljski hod. Sestre u Hercegovini, osobito one kojima je s. Krescencija bila odgojiteljica u novicijatu, sjećale su je se s poštovanjem i zahvalnošću. ✍

UPUTE ČLANOVIMA PROVINCIJE GLEDE VLADANJA U RATU

PROVINCIJALAT HERCEGOVAČKIH FRANJEVACA U MOSTARU*

Broj: 551/42.

Svim pp. ocima Hercegovačke franjevačke provincije.

Redovnička zajednica nameće nam pred Bogom i ljudima svima veću ili manju odgovornost za vladanje i za čine pojedinih članova.

Radi brige za sigurnost i zaštitu Hercegovine u današnjim okolnostima upozorujem braću posebno:

U svakoj prigodi moramo pokazati svu moguću susretljivost i doličan obzir prema svim predstavnicima savezničke vojske. Ne smijemo i nećemo nigda zaboraviti usluge strane vojske, koje nam i ubuduće stoje na raspolaganju. Politička pitanja rješavaju državne nadležne vlasti, a mi ćemo svojoj državi učiniti najveću i najkorisniju uslugu, ako u časovima kušnje vršimo još savjesnije i još revnije sve svoje redovničke i svećeničke dužnosti.

Usput još napominjem:

1) Za o. fra Stjepana Naletilića ima svaki svećenik čim prije reći po jednu misu: ako je živ, za njegovo izbavljenje, ako nije živ, za vječni pokoj. Braća klerici i lajci primit će na istu nakanu sv. pričest i izmoliti franjevačku kronicu.

2) Oo. župnici neka opomenu svijet, da odmah štedi i čuva za zimu sve namirnice, bez kojih može prolaziti u ljetu i u jeseni. To vrijedi i za naše redovničke kuće.

3) Naši svećenici neka u razgovoru, u ispovijedi i propovijedi, u molitvi, u društvenom radu traže i bude zvanja i za našu braću lajke. Vrijeme ne čeka. Gdje se otkrije pravo redovničko zvanje, tražite od Provincijalata tiskanu Obveznicu, u kojoj su navedeni uvjeti za primanje i koju će potpisati kandidat i njegovi roditelji.

Mir i dobro Vam želi

Provincijal:
fra Krešimir Pandžić

MOSTAR, 22. srpnja 1942. ✍

ali se poslije »pokajala, popravila i postala konstruktivan član naše zajednice«. Kao takva, dakle, Udbi je zacijelo mogla biti pouzdan svjedok optužbe u procesu protiv biskupa Čule, s. Krescencije i drugih!

⁷ Arhiv Kazneno-popravnog doma Zenica, MB 2437; Arhiv BiH, Kazneno-popravni dom za žene, Stolac, MB 806. Vidi bilješku 1.

* Arhiv HFP, Mostar, SP sv. 136, f. 289-290, (donosimo u izvorniku).

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subrača«, VIII., 2 (15),
Široki Brijeg, 2015. , srpanj – prosinac, 2015.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Zaključenje broja: 25. lipnja

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Pred nama je 15. broj ovoga našega glasila. Zacijelo razlog za malo slavlje, ali ostavit ćemo to za neku drugu priliku. Sada nam je zauzeto raditi da se istina o prošlim vremenima konačno probije u našu javnost.

Mislimo da je to razumljivo samo po sebi? Ma nije! Čak ni tamo gdje smo nazgled mi sami sa sobom. Umjesto zanosa da se sve to istraži, događa se da se odmahuje rukom i kaže kako još nije sazrijelo vrijeme. A kada bi to bajno vrijeme trebalo sazrijeti? Takvi na to ne odgovaraju. No, mi možemo dotičnima reći da na taj način oni ponovo ubijaju već ubijene žrtve. Zvuči oporo i para uši, ali je istina. Treba se zaista nad svime time zamisliti.

Krivci smo ako dopustimo da jugokomunistička istina bude jedina istina koja će progovarati o našim pobijenima. Ne treba to biti ni neka naša istina. Neka to bude istina koja će odgovarati onomu što se zaista dogodilo. Tek tada će se određeni vjerojatno pokajati, oni koji nisu oprostili, to će vjerojatno također učiniti. Jugokomunistička suza nije nimalo vrjednija od suze njihovih žrtava.

U slučaju pobijenih hercegovačkih franjevac istina izgleda i ovako. Fra Leo Petrović, provincijal, štitio je u Mostaru obitelji jugokomunističkih pristaša i njihovih simpatizera, štitio je Židove i Srbe. Imamo svjedočanstva o tome i objavit ćemo ih u nekom od sljedećih brojeva *Stopama pobijenih*. Unatoč tomu, i mnogočemu sličnom, jugokomunisti su

ga ubili i do dana današnjega proglašuju ga fašistom. Smeta im i mrtav jer je volio svoj narod, svoju vjeru i sve druge narode. Dobro je to shvatio Europski parlament pa je komunizam proglasio totalitarnom ideologijom, jednako kao i nacionalsocijalizam i fašizam.

Živjeti nam je od istine koja oslobađa. Shvaća to i Hrvatski narodni sabor (HNS) BiH pa je još više podupro Odjel za Drugi svjetski i Domovinski rat. A on predstavlja koordinaciju dosad devet ustrojenih povjerenstava po općinama koja se trude iznijeti na svjetlo dana pravu istinu o Drugom svjetskom ratu i poraću. Još je mnogo ljudskih kostiju razasutih kojekuda po našoj domovini. I kao ljudi i kao kršćani trebamo ih dostojno pokopati i čuvati spomen na njih.

Mi ovdje na Širokom Brijegu, i drugdje, nastojimo obilježiti i spriječiti propadanje mjesta na kojima su ubijena naša franjevačka braća. Trenutno smo se malo više usredotočili na ratno sklonište, o čemu možete čitati u ovome broju. Hvala svima koji nam u tome pomažu na različite načine. Jedan je od njih da nam se daruje i klesani kamen, što također navodimo, a pritom kažu da im je to čast. Svjesni su, dakle, što se i zbog čega dogodilo.

Razmišljajmo pravilno, molimo se i onda će sve biti drukčije. Do sljedećeg broja neka vam je

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Glas o znakovima	43
Povijesne okolnosti	22	Odjek u umjetnosti	44
Povjerenstva	25	Nagradni natječaj	45
Stratišta	26	Utamničnici	49
Pobijeni	30	Podsjetnik	51
Glas o mučeništvu	37	Razgovor	57